

Valtion liikuntaneuvoston lausunto luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

Taustaa

Kulttuuripoliittisen selonteon laatiminen sisältyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan (2023). Selonteon tarkoituksena on tuottaa kunnianhimoinen tulevaisuuskuva, joka mahdollistaa Suomen taide- ja kulttuuripolitiikan pitkäjänteisen kehittämisen.

Luonnoksessa ehdotetaan pitkän aikavälin yhteistä kulttuuripoliittista tavoitetilaa, joka ulottuisi 2040-luvulle. Selontekoa seuraa myöhemmin laadittava toimeenpanosuunnitelma.

Selonteossa tunnistetaan kulttuuripolitiikan yhteys muihin politiikka-aloihin ja ehdotetaan yhteistä hallituskausien yli jatkuvaa poliittista linjaa kulttuurin asioiden edistämiseen. Ehdotettu kulttuuripolitiikan visio jakautuu neljään tavoitteeseen: 1) kulttuuri on muutosvoima, 2) kulttuurin tekijät ja sisällöt avainasemassa, 3) kulttuuri on jokaisenoikeus, 4) kansainvälinen vaikuttavuus syntyy kulttuurista.

Tavoitteiden saavuttamiseksi on kuvattu tarvittavat yhteiset linjaukset ja toimenpiteet, joiden pohjana on laajaan tutkimus- ja tilastoaineistoon, asiantuntijalausuntoihin, yleisökeskusteluihin ja kuulemisiin perustuva tilannekuva.

Valtion liikuntaneuvoston näkemykset luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

- 1. Selontekoluonnoksen mukaan selonteossa tunnistetaan kulttuuripolitiikan yhteys muihin politiikka-aloihin.** Luonnoksessa todetaan, että eri sektoreiden politiikkatoimet täydentävät toisiaan, ja kulttuuri osallistuu myönteisesti suurten yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisemiseen yhteisten tavoitteiden mukaisesti. Lisäksi halutaan edistää eri väestöryhmien osallisuutta kulttuuriin.

Valtion liikuntaneuvosto nostaa esille, että selontekoluonnoksessa ei ole tunnistettu väestön liian vähäisen liikkumisen haastetta, joka on yksi keskeisistä suomalaisen yhteiskunnan haasteista.

Lapsista ja nuorista vain noin kolmannes, aikuisista neljännes ja ikäihmisistä harvempi kuin joka viides liikkuu terveytensä kannalta riittävästi¹. Toimintarajoitteiset henkilöt, joita on arviolta noin 15 % väestöstä, liikkuvat keskimäärin vielä tätäkin vähemmän².

Väestön vähäisen liikkumisen lisäksi suomalaista yhteiskuntaa haastaa väestön terveyden ja toimintakyvyn kehitys. Väestön terveyden ja toimintakyvyn myönteinen kehitys on tyrehtynyt 2010-luvulla, jolloin muun muassa lihavuus ja mielenterveysongelmat yleistyivät, koettu työkyky heikentyi ja iäkkäiden toimintakyky ei ole enää parantunut.³

Esimerkiksi noin 10 prosenttia väestöstä sairastaa tyyppin 2 diabetesta⁴, josta merkittävä osa olisi ehkäistävissä elintapamuutoksilla, kuten liikunnalla. Lapsista ja nuorista (5.- ja 8.-luokan oppilaat) reilulla 38 %:lla fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla sekä tasolla, joka voi vaikeuttaa arjessa jaksamista ja selviytymistä⁵. Liikunta on

edullinen terveyden ja toimintakyvyn edistämisen keino, jota ei ole otettu vielä riittävän määrätietoisesti käyttöön väestön terveyden ja toimintakyvyn edistämiseksi sekä terveys- ja toimintakykyerojen kaventamiseksi⁶.

Terveyden ja toimintakyvyn lisäksi liikkumisella ja liikunnalla, kuten taiteella ja kulttuurilla, on merkitystä myös muun muassa oppimiseen, yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen, kotoutumiseen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn. Väestön liikkumiseen ja liikuntaan ei pystytä kuitenkaan vaikuttamaan vain liikuntapolitiikalla vaan mukaan tarvitaan eri hallinnonalojen toimet, kuten kasvatus- ja koulutus-, ympäristö-, rakentamis-, liikenne- ja myös kulttuuripolitiikka.

2. Valtion liikuntaneuvosto nostaa myös esille, että selontekoluonnoksessa ei tunnisteta kulttuuripolitiikan yhteyttä fyysisen toimintakyvyn, liikkumisen ja liikunnan edistämiseen sekä toisaalta niiden merkitystä osana kulttuuripolitiikkaa.

Kulttuurin harrastamisessa fyysinen toimintakyky, liikkuminen ja liikunta liittyvät konkreettisimmin esittäviin taiteisiin, kuten tanssiin ja sirkukseen sekä performanssi- ja esitystaiteisiin⁷. Riittävä fyysinen toimintakyky on kuitenkin monesti myös edellytys sille, että kulttuurista voidaan nauttia, eri kulttuurimuotoihin voidaan osallistua ja niitä voidaan harrastaa. Riittävä toimintakyky myös mahdollistaa työskentelyn kulttuurialalla.

Valtion liikuntaneuvosto on nostanut esille opetus- ja kulttuuriministeriön arvioinnissaan (2023), että liikunta ja liikkuminen nousevat esille osana ministeriön yleisiä strategioita ja suunnitelmia, mutta osana sektorikohtaisia strategioita ja suunnitelmia liikkumisen ja liikunnan kysymykset eivät aina nouse esille.⁷

Arvioinnissa suositeltiin, että liikunta- ja liikkumisvaikutusten arviointi (lisätietoa www.liikkumisvaikutukset.fi) tulisi integroida osaksi OKM:n ja sen hallinnonalan valmistelua ja päätöksentekoa, kuten strategioiden valmistelua. Lisäksi tulisi varmistaa, että väestön vähentynyt liikkumisen haaste sekä liikkumisen ja liikunnan edistäminen tunnustetaan osana kaikkia opetus- ja kulttuuriministeriön keskeisiä strategioita, suunnitelmia ja muita asiakirjoja.⁷

Valtion liikuntaneuvoston esitykset luonnokseen kulttuuripoliittisesta selonteosta

1. Valtion liikuntaneuvoston esittää, että kulttuuripoliittisessa selonteossa tunnustetaan väestön liian vähäisen liikkumisen ja fyysisen toimintakyvyn haasteet, joilla on vaikutuksia niin väestön osallistumismahdollisuuksiin kulttuurissa kuin kulttuurialan työntekijöiden edellytyksiin työskennellä alalla ja heidän työssäjaksamiseen. Nämä teemat tulisi nostaa esille esimerkiksi osana selontekoluonnoksen liitteen osiota *”Keskeisten muutosvoimien vaikutus kulttuurin tulevaisuuteen”* sekä osana varsinaista selontekoa.

Valtion liikuntaneuvosto pitää hyvänä, että kulttuuripoliittisessä selonteossa halutaan kannustaa työnantajia myöntämään työntekijöilleen täysimääräisesti kulttuuri- ja liikuntaetuuksia, joiden avulla on mahdollista edistää kulttuurialan toimijoiden omaa hyvinvointia ja toimintakykyä. Selonteossa tulisi kuitenkin tunnustaa laajemmin myös liikkuminen ja liikunta mahdollistamassa kulttuuriin osallistumisen ja työskentelyn alalla sekä toisaalta kulttuurin mahdollisuudet tukea ihmisten toimintakykyä, liikkumista ja liikuntaa.

2. Valtion liikuntaneuvosto esittää, että selontekoon (esimerkiksi osioon ”Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi”) lisätään seuraava tavoite: **Huolehditään, että kulttuurialalla tuetaan ihmisten toimintakyvyn kehittymistä ja fyysistä aktiivisuutta, joilla mahdollistetaan kaikkien mahdollisuudet osallistua kulttuuriin sekä työskennellä alalla.** Lisäksi olisi tärkeä tukea kulttuuriorganisaatioiden ja alan toimijoiden valmiuksia ja osaamista edistää ihmisten toimintakykyä ja fyysistä aktiivisuutta osana kulttuuripalveluita.

Timo Heinonen
puheenjohtaja

Toni Piispanen
vs. pääsihteeri

Valtion liikuntaneuvosto on opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelin, joka lakisäätöteisenä tehtävänä arvioi valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella, tekee aloitteita ja esityksiä liikunnan kehittämiseksi sekä antaa lausuntoja toimialansa liikuntamäärärahojen käytöstä ja strategisesti merkittävistä liikuntaa koskevista asioista. Valtioneuvosto asettaa liikuntaneuvoston eduskunnan toimikaudeksi.

Lähteet

- ¹ Kokko, S. & Martin, L. (toim.) 2019. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1. JA Husu, P. ym. 2022 Liikuntaraportti. Suomalaisten mitattu liikkuminen, paikallaanolo ja fyysinen kunto 2018–2022. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:33.
- ² Nurmi-Koikkalainen, P. (ym.) 2017. Tietoa ja tietotarpeita vammaisuudesta. Analyysia THL:n tietotuotannosta. Työpaperi 38/2017. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos THL 2017. JA Ng, K. ym. 2022. Toimintarajoitteisten lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen. Teoksessa Kokko, S & Martin, L. (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1. SEKÄ Pyykkönen, T. & Rikala, S. 2018. Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:2.
- ³ Finterveys 2017 -tutkimus. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos THL. 4 Duodecim terveystieteiden tutkimus. Diabetes. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00011>
- ⁴ Duodecim terveystieteiden tutkimus. Diabetes. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00011>
- ⁵ Lasten ja nuorten fyysisen toimintakyvyn lasku on tasaantunut. Valtion liikuntaneuvoston, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen tiedote 13.12.2023, <https://www.liikuntaneuvosto.fi/2023/12/13/move-2023-tiedote/>.
- ⁶ Ikäihmisten liikunnan kansallinen toimenpideohjelma. Liikunnasta terveyttä ja hyvinvointia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:30
- ⁷ Valtionhallinto liikunnan ja liikkumisen edistäjänä 2019–2023: opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:17.